

טוב שיש בעולם, במבט לאחור

פסח, תשע"ג

כתב המקובל הגדול ר' מנחם עזריה מפאנו, בספרו "כנפי יונה" (ח"ב פסקא פ"ה):

"מלכות"ו בגימטריא "היפה בנשים" (שיר השירים א, ח) הרמז לרחל [=ספירת מלכות] אחרי התיקון שהיא לבדה פרצוף שלם כמו זעיר [=תפארת] וכו' וכו'. וכן בגימטריא "ברוך מרדכי" (502) דאתי מרחל [=מצאצאי בנימין]. וכאן שייך מה שאמרו (מגילה ז ע"ב) מצוה לאבסומי בפוריא עד דלא ידע בין 'ברוך מרדכי' [גימטריא 502] ל'ארור המן' [גימטריא 502] שמספרן שוה. והכוונה שבמקום היין המשומר בענביו [=כינוי לעולם של בינה, שם השקרים נתקנים יחד עם הענב, ולא כמו חוה אמנו שחטה ענבים והשקתה יין, אבל את השמרים היא זרקה לאיבוד] "שילומת רשעים תראה" (תהלים צא, ח) "לא יָרְעוּ ולא ישחיתו בכל הר קדשי" (ישעיה יא, ט). והיינו דקם רבה ושחטיה לר' זירא (מגילה ז ע"ב) והדר בעי רחמי עליה ואיתסי. נוסח אחר אחריכי שקיה לבטל דינא של גיהנם" (בבא מציעא פה סוף ע"א) עכ"ל.

יש כאן מטמון גדול, גילוי נפלא מדרכיו של הקב"ה. רבינו רמ"ע מלמדנו כי לעתיד נכיר שגם מהרע יצא טוב. "שילומת רשעים" השלמתם ותיקונם, ואז "לא יָרְעוּ ולא ישחיתו" [אימת? בהר קדשי]. אמנם בתקופות עולם הזה עלינו להלחם בכל כחותינו לבער את הרע, ולתלות את המן, אבל בסופו של דבר כאשר נשתה מיינא דמינטרא (כינוי לסודות ספירת הבינה) נבין כי גם מהרע יצא טוב, כמו שע"י המן הרוֹחֵנו חג נוסף (פורים) וגם הרוֹחֵנו קבלת התורה מאהבה ורצון. וכמ"ש חז"ל "גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים שנתנבאו להם לישראל" (מגילה יד, א). אמנם בשעת מעשה בכינו וצעקנו. אבל בסופו של דבר ראינו כי מהרע יש תועלת גדולה.

כך רבה שחט את ר' זירא, אבל בסופו של דבר עוד הִקְיָה אותו. ואותו ר' זירא היה מסוגל לבטל דינה של גיהנם!

כלומר, בעולם הזה אנו מכירים יפה יפה מה ההבדל בין "ברוך מרדכי" (הצדיק) לבין "ארור המן" (הרשע). אבל לאמיתו של דבר, כמו שקילוסו של הקב"ה עולה מן הצדיקים, כך היא עולה מן הרשעים (עיי' מדרש שמות רבה, ז, ד שם בשינוי), ממה שהקב"ה מצילנו מידם, ועוד יתרה מזאת מקבלים אנו תנופה נוספת בעבודתו של הקב"ה. וכמו הלוחות שנשברו, מחמת עון העגל, ואח"כ עוד הרוֹחֵנו בלוחות השניות "הלכות מדרש ואגדות" (שמות רבה, פרשה מ"ו) תוספת מרובה על העיקר.

לימוד זה הוא קרוב לדברי ר' צדוק הכהן, הממליץ זכות על החטאים של ישראל. כי מכל הרע צומח טוב. והדברים גם קרובים לדברי הרב אברהם קוק על המדרש הבא:

מדרש רבה בראשית פרשה פד פסקה יז

"וישבו לאכל לחם" א"ר אחוה בר זעירא: עבירתן של שבטים זכורה היא לעולם, תקוה היא לעולם, וישבו לאכול לחם, מאכיל לחם לכל באי העולם. עכ"ל. והרב קוק ייחס שבח זה גם לכלל ישראל.

בסופו של דבר נכיר כי אין הבדל משמעותי בין "ברוך מרדכי" לבין "ארור המן". נכון שבזמנינו ודאי יש להלחם נגדו, כציווי הקב"ה בתורה. אבל הידיעה הזאת הנ"ל ממתיקה את הכעס, מְמַתְּנָת אותו.